

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ
ΓΛΩΣΣΑΡΙ - ΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

a cappella	στην εκκλησία (μτφ., τραγούδι χωρίς τη συνοδεία μουσικής)
a posteriori	εκ των υστέρων, μετά από εμπειρική παρατήρηση
a priori	εκ των προτέρων, θεωρητικά, χωρίς παρατήρηση
ab hoc et ab hac	άσκοπα, άλλα αντί άλλων
ab imo pectore	ολόψυχα
ab irato	πάνω στο θυμό
ab origine	εξ αρχής
ab uno disce omnes	«εξ όνουχος τον λέοντα», από ένα παράδειγμα βγάζεις γενικά συμπεράσματα, γενίκευση
ab urbe condita	από κτίσεως Ρώμης, από κτίσεως κόσμου, από την αρχή
ad hoc	γι' αυτό ειδικά
ad hominem (argumentum)	Επιχείρημα που απευθύνεται επιθετικά εναντίον του προσώπου και όχι εναντίον της θέσης που το πρόσωπο αυτό εκφράζει· η προσωπική επίθεση, η απάντηση/επίθεση στο πρόσωπο που εξέφρασε μια άποψη με την οποία διαφωνούμε, αντί η απάντηση να αφορά την άποψη αυτή

ad libitum	κατά βούληση, κατ' εκλογή
ad populum (argumentum)	επιχείρημα που αποτελεί μια ψευδή θέση αλλά αντλεί τη βαρύτητά του από την ευρεία απήχηση της θέσης αυτής
ad referendum	με επιφύλαξη, με τον όρο να
ad rem	καταλλήλως, στο θέμα
ad unum	μέχρι ενός, μέχρι και τον τελευταίο
ad usum	κατά το έθιμο, σύμφωνα με τη χρήση, τη συνήθεια
ad vitam aeternam	αιωνίως, πάντοτε
advocatus diaboli	ο δικηγόρος του διαβόλου
aequo animo	με ηρεμία ψυχής, απάθεια
agitato	με πάθος
alea jacta est!	«Ο κύβος ερρίφθη!» (μτφ. πάρθηκε η απόφαση και είναι αμετάκλητη)
alma mater	τροφός μητέρα (χρήσ. για πανεπιστήμια)
alter ego	ο άλλος εαυτός, το άλλο Εγώ, το πρόσωπο με το οποίο ταυτίζεται κανείς, το συμπλήρωμά του.
altera pars	η άλλη πλευρά, η άλλη άποψη
anno Domini (A.D.)	(κατά λέξη: έτος Κυρίου) μετά Χριστόν (μ.Χ.)

ante Christum (A.C.)	προ Χριστού (π.Χ.)
ante meridiem (a.m.)	προ μεσημβρίας (π.μ.)
aqua fortis	νιτρικό οξύ
aqua vitae	νερό της ζωής (χρήσ. για αλκοολούχα ποτά)
audi et alteram partem	να ακους και την άλλη πλευρά, την άλλη άποψη
audio, video, disco	ακούω, βλέπω, μαθαίνω
aurea mediocritas	χρυσή μετριότητα, μεσότητα, «μέτρον άριστον»
aurora borealis	Βόρειο σέλας
Ave Caesar, morituri te salutant	«Χαίρε Καίσαρ, οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν!», ήταν η φράση που έλεγαν οι μονομάχοι περνώντας κάτω από τον αυτοκρατορικό θρόνο στην αρένα πριν να αρχίσει ο αγώνας· μεταφορικά υποδηλώνει την απόλυτη υποταγή κάποιων με τίμημα και τη ζωή τους.
ave Maria	χαίρε Μαρία
bona fide	με καλή πίστη
bona fortuna	καλή τύχη
carpe diem	εκμεταλλεύσου τη μέρα (Οράτιος, Ωδ.1.11.8)
casus belli	αιτία πολέμου

circa (ca., cir, circ.)	περί, περίπου
cogito ergo sum	σκέπτομαι άρα υπάρχω (Καρτέσιος)
corpus Christi	το σώμα του Χριστού, αντίδωρο
cui bono?	ποιος ωφελείται; (ποιος είχε κίνητρο;)
cuique suum	ο καθένας για τον εαυτό του
cum laude	μετά επαίνου
curriculum vitae	βιογραφικό σημείωμα (κατά λέξη : πορεία της ζωής)
de facto	εμπράκτως, εκ των πραγμάτων, αυτό που προκύπτει από τα πράγματα, από την πραγματικότητα, στην πράξη. Πολιτικός και διπλωματικός όρος που δηλώνει ότι πράξη, ενέργεια, κατάσταση κλπ που προέκυψε από την εξέλιξη των γεγονότων, αναγνωρίζεται ως πραγματική, παρόλο που η νομιμότητά της αμφισβητείται ή δεν έχει ακόμη οριστικοποιηθεί.
de gustibus non disputamus	περί ορέξεως κανείς λόγος, σεβαστές όλες οι απόψεις
de jure	σύμφωνα με το νόμο, αυτοδίκαια, εκ του νόμου, νομίμως, αυτό που προκύπτει από την εφαρμογή του δικαίου, νομικά
de profundis	εκ βαθέων
delenda Carthago	«Η Καρχηδόνα πρέπει να καταστραφεί!», αποστροφή του Κάτωνα του τιμητή καθώς τελείωνε την αγόρευσή του στη σύγκλητο, αποτέλεσμα η εκστρατεία κατά της Καρχηδόνας και η ολοκληρωτική της καταστροφή.

deo ignoto	τω αγνώστω θεώ, φράση του Αποστόλου Παύλου στο κήρυγμά του στην Αθήνα
deus ex machina	από μηχανής θεός, μτφ. απροσδόκητη βοήθεια
divide ut regnes (divide et impera)	διαίρει και βασίλευε (Μακιαβέλι)
dura lex, sed lex	σκληρός νόμος, αλλά νόμος· ο νόμος πρέπει να εφαρμόζεται όσο σκληρός και αν είναι
ecce homo	«Ιδού ο άνθρωπος!», φράση του Πόντιου Πιλάτου όταν παρουσίαζε τον Χριστό στον Ιουδαϊκό λαό. Απετέλεσε φράση και τίτλος έργου του γερμανού φιλοσόφου Νίτσε.
erga omnes	έναντι όλων
errare humanum est	«το πλανάσθαι ανθρώπινον», είναι ανθρώπινο να κάνουμε λάθη
et alii, et al.	και άλλοι, και άλλα, κ.ά.
et cetera, etc.	και τα λοιπά, κλπ.
et in Arcadia ego!	«Ήμουν κι εγώ κάποτε στην Αρκαδία!», τίτλος πίνακα του Πουσέν (1637) θέλοντας να υποδηλώσει την ευτυχία που κάποτε γεύτηκε, παρουσιάζει την ειδυλλιακή εικόνα της φύσης. Οι ρομαντικοί του 19ου αι. πήραν το μότο αυτό και συχνά υπέγραφαν τα έργα τους με αυτή τη φράση.
ex (ab) abrupto	χωρίς προετοιμασία, εκ του προχείρου
ex aequo	εξ ίσου

ex cathedra	από καθέδρας. Λέγεται για ομιλητή που εκφράζεται με ύφος αυθεντίας ή από θέση που του δίνει το δικαίωμα να θεωρείται αυθεντία.
ex libris	από τα βιβλία, από τη βιβλιογραφία
ex nihilo nihil	«εκ του ουδενός ουδέν γίνονται», από το μηδέν δεν βγαίνει τίποτε
ex officio	από θέσεως ισχύος, αυτό που προκύπτει από τη θέση καθήκοντος κάποιου, από τη θέση κάποιου, από το αξίωμα κάποιου
ex professo	εξ επαγγέλματος, επίτηδες
exempli gratia, e.g.	παραδείγματος χάριν (π.χ.)
gratis	δωρεάν
grosso modo	περιληπτικά, προχειρώς και ατελώς
habeas corpus	«πρέπει να έχεις το σώμα», πρόκειται για νομική διαδικασία συμφωνα με την οποία αποτρέπεται η αυθαίρετη σύλληψη και φυλάκιση. Ιστορικά θεσμοθετείται στην Αγγλία το 1679 επί βασιλείας Καρόλου Β΄.
habemus Papam!	έχουμε Πάπα! (στην αναγγελία εκλογής Πάπα)
Hannibal ante portas!	«Ο Αννίβας προ των πυλών (της Ρώμης)!». Μετά την ήττα των Ρωμαίων στον ποταμό Τρεβία, τη λίμνη Τρασιμένη και τις Κάννες, κατά τον Β΄ Καρχηδονιακό πόλεμο, οι απώλειες των Ρωμαίων ήταν πολύ μεγάλες. Το 216 π.Χ. διαδόθηκε η φήμη ότι ο Αννίβας πορεύεται εναντίον της Ρώμης, εκείνος όμως κινήθηκε νότια. Η φράση σημαίνει ότι βρισκόμαστε σε έσχατο κίνδυνο.

hic et nunc	εδώ και τώρα
homo erectus	όρθιος άνθρωπος (επιστημονικός όρος ανθρωπολογίας)
homo homini lupus	«Ο άνθρωπος για τον άνθρωπο λύκος!», είναι μια φράση που με διαφορετική σειρά των λέξεων, για να υπηρετήσει το μέτρο, παρατηρείται για πρώτη φορά σε κωμωδία του Πλαύτου. Θέλει να υπογραμμίσει ότι πολλές φορές οι άνθρωποι συμπεριφέρονται άγρια και ανταγωνιστικά.
homo sapiens	έμφρων, «σοφός» άνθρωπος (επιστημονικός όρος ανθρωπολογίας)
homo universalis	καθολικός άνθρωπος, με γενικά ενδιαφέροντα και πολλές γνώσεις
honoris gratia/causa	τιμής ένεκεν
in absentia	ερήμην
in abstracto	θεωρητικά
in aeternum	πάντοτε, στην αιωνιότητα
in extenso	εκτενώς
in extremis	στα άκρα, σε ακραία περίπτωση, στην εσχάτη περίπτωση
in globo	ολοσχερώς, εξ ολοκλήρου
in manus (tuas)	στα χέρια (σου) (ενν. εναποθέτω τις ελπίδες μου)
in medias res	από το μέσον των πραγμάτων, όταν μία διήγηση για παράδειγμα ξεκινάει από το μέσον, αναδρομική αφήγηση, στο μέσο της υπόθεσης ή της πλοκής

in memoriam	εις μνήμην
in nomine Domini	εις το όνομα του Κυρίου
in principio	επί της αρχής
in promptu	με ετοιμότητα, άμεσα (γρήγορα)
in saecula saeculorum	εις τους αιώνας των αιώνων
in situ	επί τόπου, αυτοψία
in vitro	σε τεχνητές συνθήκες, στο εργαστήριο (κατά λέξη: στο γυαλί, δηλ στον δοκιμαστικό σωλήνα)
in vivo	σε πραγματικές συνθήκες
ipso facto	με βάση το γεγονός αυτό καθαυτό
jure et facto	εκ του νόμου και των πραγμάτων
ius privatum	ιδιωτικό δίκαιο
ius publicum	δημόσιο δίκαιο
lapsus calami	τυπογραφικό λάθος, λάθος της γραφίδας, λάθος εκ παραδρομής στον γραπτό λόγο
lapsus linguae	γλωσσικό ολίσθημα, λάθος εκ παραδρομής στην ομιλία
lingua franca	οικουμενική γλώσσα (κατά λέξη: γαλλική γλώσσα)

Magna Carta	Μεγάλη Χάρτα, ο Χάρτης των Δικαιωμάτων του 1215, το πρώτο «σύνταγμα» στην ανθρώπινη ιστορία (Αγγλία).
magna cum laude	με μεγάλο έπαινο
magnum opus	το μεγάλο έργο [της ζωής]
manus in mano	χέρι-χέρι
mare nostrum	η θάλασσά μας (η Μεσόγειος)
mea culpa	λάθος μου
memorandum	υπόμνημα, μνημόνιο
mirabile visu	θαύμα να το βλέπει κάποιος
modus operandi (M.O.)	τρόπος ενέργειας
modus vivendi	τρόπος ζωής
moratorium	καθυστέρηση
mutatis mutandis	μετά τις απαραίτητες αλλαγές, τηρουμένων των αναλογιών
mutato nomine	με άλλο όνομα
novus ordo	νέα τάξη
onus probandi	το βάρος, η υποχρέωση της απόδειξης
Opus Dei	έργο του Θεού (και ονομασία μεγάλης παραθρησκευτικής οργάνωσης των Καθολικών)

ore rotundo	με στόμφο, με μεγαλοστομία
o tempora, o mores!	«Ω καιροί, ω ήθη!», φράση του Κικέρωνα, με ειρωνικό τρόπο στηλιτεύει τα ήθη της εποχής του.
passim	σποράδην, σποραδικά, εδώ κι εκεί, σε διάφορα σημεία του κειμένου
pater familias	ο πατέρας, ο αρχηγός της οικογένειας
pauca sed bona	λίγα και καλά
pax Romana	ρωμαϊκή ειρήνη
per capita	κατά κεφαλήν
per centum	τοις εκατό
per jocum!	χάριν παιδιάς, για αστείο
per se	καθ' εαυτόν, μόνος του, μόνο του
persona non grata	ανεπιθύμητο πρόσωπο (≠persona grata= επιθυμητό πρόσωπο)
placebo	(κατά λέξη: θα προσφέρω ευχαρίστηση, ικανοποίηση) φάρμακο που χορηγείται στον ασθενή για ψυχολογική του στήριξη παρά για τη θεραπεία της αρρώστιας του
post hoc	μετά από αυτό
post meridiem (p.m.)	μετά μεσημβριαν (μ.μ.)
post mortem	μετά θάνατον (και αυτοψία)

prima facie	εκ πρώτης όψεως
primo mihi	πρώτα για μένα (σε περίπτωση φιλαυτίας)
Primo vivere, deinde philosophari	πρώτα να ζεις και μετά να φιλοσοφείς
primus inter pares	πρώτος μεταξύ ίσων (τίτλος των Ρωμαίων αυτοκρατόρων)
pro aris et focus	υπέρ βωμών και εστιών
pro bono [publico]	για το [κοινό] καλό
pro domo sua	για το σπίτι του, για την εστία του
pro forma	για τους τύπους (τυποποιημένο έγγραφο)
pro patria	υπέρ πατρίδος
quid pro quo	κάτι για κάτι (κάτι σε ανταπόδοση)
quo vadis?	πού πηγαίνεις;
res, non verba	έργα, όχι λόγια
res judicata	δεδικασμένο
scripta manent	τα γραπτά μένουν
si opus sit (s.o.s.)	αν χρειάζεται, αν υπάρχει ανάγκη

(sic)	έτσι ακριβώς (γραμμένο, διατυπωμένο κλπ). Βρίσκεται πάντα σε παρένθεση και δίνει έμφαση σε ένα στοιχείο του λόγου που πρέπει να προσέξει ο αναγνώστης, επειδή αυτό είναι εσφαλμένο, παράδοξο ή αδόκιμο
sine nobilitate	χωρίς ευγενική καταγωγή (από εδώ προέρχεται η λέξη snob)
sine qua non	εκ των ων ουκ άνευ
status quo	το κατεστημένο, η υπάρχουσα κατάσταση
sub Jove	υπό τον ουρανό, στην ύπαιθρο,
suo tempore	στον καιρό του
sui generis	ιδιότυπος, ιδιότροπος, ιδιόμορφος. Λέγεται συνήθως ως χαρακτηρισμός προσώπων ή καταστάσεων που έχουν κάτι το ιδιαίτερο, ιδιότητα χαρακτηριστική των ίδιων και μόνο
summa summarum	το άθροισμα των αθροισμάτων, τελικό άθροισμα
tabula rasa	άγραφο χαρτί, άγραφη πλάκα, αποξεσμένος, σβησμένος πίνακας, σε νέα βάση. Λέγεται για τον νου, που θεωρείται ως κάτι άγραφο, κενό, πριν γεμίσει με εντυπώσεις, γνώσεις, εμπειρίες
tempus edax rerum	αδηφάγος χρόνος
terminus ad quem	το όριο προς το τέρμα, το τέρμα
terminus a quo	το όριο στην αφετηρία, η αφετηρία
terra incognita	άγνωστη γη, άγνωστος τόπος, άγνωστο θέμα, αντικείμενο

time Danaos et dona ferentes	«Φοβού τους Δαναούς και δώρα φέροντας», υποδηλώνει την καχυποψία, τίποτε δεν δίνεται χωρίς αντάλλαγμα
unum et idem	ένα και το αυτό
urbi et orbi	στην πόλη και στην οικουμένη, με τη φράση αυτή κλείνει τις αποφάσεις του ο πάπας γιατί έτσι ορίζεται η εξουσία που του δόθηκε από τον Θεό
uti, non abuti	χρήση, όχι κατάχρηση
ut supra	ως ανωτέρω
veni, vidi, vici	«ήρθα, είδα, νίκησα», αποστροφή του Ιουλίου Καίσαρα στη σύγκλητο, χρησιμοποιείται σήμερα για να υποδηλώσει μια γρήγορη και χωρίς κόπο επιτυχία.
verbatim	[ακριβώς] κατά λέξη
verbatim ac litteratim	κατά λέξη και κατά γράμμα
versus (vs.)	εναντίον (κάποιου)
vice versa	αντιστρόφως, ανάποδα
vide supra	δες ανωτέρω
vivat	ζήτω
vive valeque	«χαίρε και υγιάινε!», να ζεις και να είσαι υγιής
vox populi, vox dei	φωνή λαού, φωνή θεού